

Frå "Mønsterbrud" af Ulla Søgaard

for at det har nogen mening at sætte ind med støtte. Og støtten skal afpasses efter behovet, ellers kan muligheden for at vise selvstændighed og egenkompetence blive blokeret.

Den sociale arv og mønsterbrydere

I rapporten "Den sociale arv og mønsterbrydere" (1999) beskrives et dansk forskningsprojekt under Danmarks Pædagogiske Institut (DPI). Projektet strakte sig over flere år og var direkte målrettet mod gruppen: Mønsterbrydere.

Mønsterbrydere, en definition

Projektet tog fra starten afstand fra at reducere spørgsmålet om mønsterbrud til blot at være et spørgsmål om at få en bedre uddannelse end forældrene eller til blot at foretage en social opstilling. Projektet tog også afstand fra at omtale en person, der kulturelt eller på anden måde lever anderledes end ophavet, som en mønsterbryder⁴¹. Som udgangspunkt for arbejdet med projektet valgtes følgende definition af mønsterbryderbegrebet:

*"Ved mønsterbrydere forstås vi mennesker, der har brudt en social arv, der økonomisk/socialt er præget af faktorer som dårlig økonomi, ringe boligforhold, stofmisbrug, arbejdsløshed og mangel på uddannelse, og som personligt/psykologisk er karakteriseret af faktorer som klientegørelse, passivitet, støttebehov, lavt selvværd og offerrolle. Bruddet er sket i retning mod en tilværelse, der økonomisk/socialt er karakteriseret af arbejde, uddannelse, forbedret økonomi, stofafhængighed og personligt/psykologisk af det at være aktør i sin tilværelse, af mestring, subjektivitet og selvbestemmelse."*⁴²

⁴¹ Mønsterbrydere. Artikel af Steen Elsborg, Vagn Rabøl Hansen og Helle Kjertum. I: *Ungdomsliv og læreprocesser*. Billesø & Baltzer, 1999.

⁴² Ibid.

de nævnte kan netop opbygge selvfølelse og egenkompetence, hvis barnet eller det unge menneske ikke har fået disse kompetencer med fra hjemmet.)

Som nævnt ovenfor, er målet for intervention (indgriben) at øge beskyttende faktorer i en udviklingsproces. Men det har vist sig, at en forøgelse af interventionen ikke altid har nogen yderligere gavnlige effekt. Folk er ganske vist bedre rustet til at klare psykosocialt stress, når de får social støtte og opbakning, men meget omfattende og intensiv støtte er ikke nødvendigvis bedre end moderat støtte, for for meget opbakning kan i sig selv gå hen og blive en stressfaktor. Der skal kort sagt være et behov til stede,

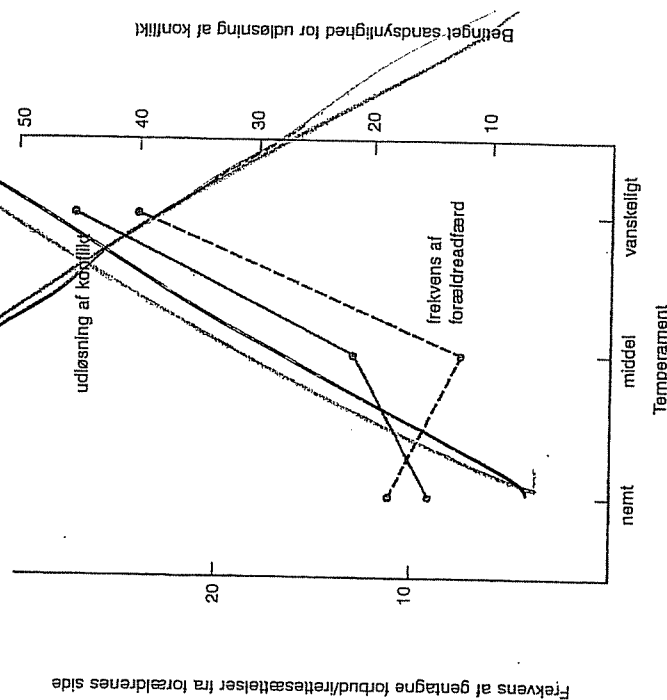


Fig. 3.2.: Gentagne forbud/irettesættelser fra forældrenes side, udløsning af konflikt og børns temperament. Data efter Rutter: *Den livslange udvikling*, side 70.

riks at være en afgørende egenskab hos mønsterbrydere. Andre personlige egenskaber der fremhæves er: intelligens, ansvarlighed, egenrådighed, stædighed, kreativitet, fantasi etc. De personlige egenskaber kommer til udtryk og udvikles i betydelige relationer og sammenhænge.

Omkostninger

Mønsterbrydernes fortællinger kan, som rapporten påpeger, have et skær af solstrålehistorie over sig, men som det også påpeges, er det langt fra uproblematisk at foretage et mønsterbrud. Mønsterbryderne vinder meget ved den nye livsform, men der er også store tab forbundet med at sige farvel til den gamle. Især kan den periode være svært, hvor mønsterbryderen hverken føler sig hjemme i sin nye eller i sin gamle verden. Nogle overvinder aldrig følelsen af at være splittet mellem to verdener.

Mønsterbryderprocessen

Om selve processen understreger rapporten, at der ikke kan peges på nogen entydig vej frem til mønsterbruddet, der kan således ikke sættes nogen aldersgrænse, eller gives nogen retningslinier for, hvad der skal indtræffe hvornår.

Men forskerne, der står bag undersøgelsen og rapporten, mener alligevel at kunne se nogle fællestræk i undersøgelsesmaterialer. Ud fra disse fællestræk opstilles *tre faser* i en mønsterbryderproces. I den første fase finder der på baggrund af en indtruffen begivenhed en bevidst refleksion sted over det liv, som indtil da har været udgangspunktet. I den anden fase opstår ønsket om at bevæge sig væk fra det gamle liv og de mønstre, der karakteriserer det. I den tredje fase opstår der en orientering mod nye mål og værdier. Ud fra denne faseinddeling af processen, der ligger bag et mønsterbrud, opstilles en hypotese, en skematisk model for processen:

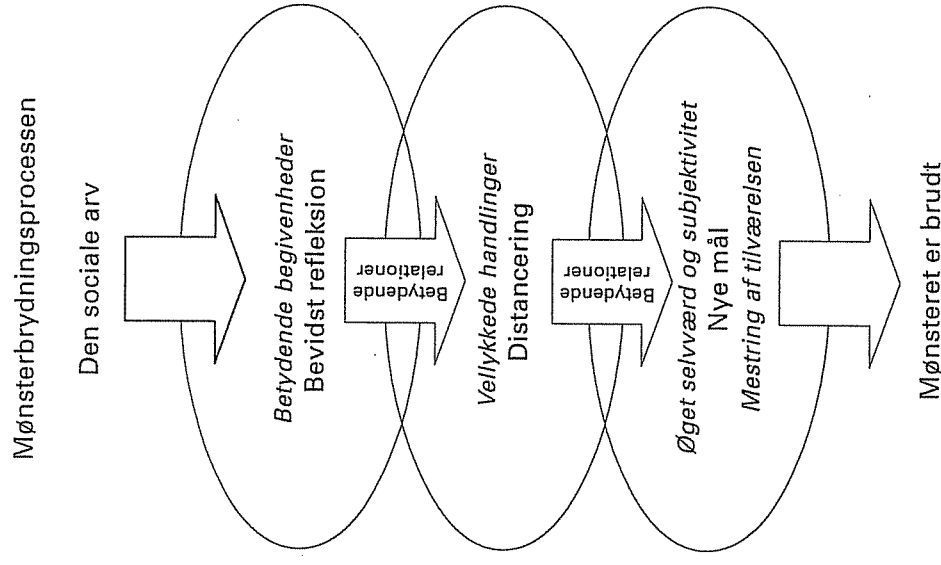


Fig. 3.3.: Mønsterbrydningsprocessen. Model efter: Vagn Rabøl Hansen et al.: Den sociale arv og mønsterbrydere. Side 36.

Sammenfatning

I rapporten om *Risikobørn* peges der på, at ikke kun mængden af belastninger under opvæksten, men også barnets modstandsdyg-

tighed er af betydning for, om en negativ social arv videregives eller ej. Modstandsdygtighed anskues som et sæt af kompetencer, bestående af personlige kompetencer som selvtilid og selvstændighed, og sociale kompetencer som evnen til at finde støtte i det omgivende netværk.

Også Schaffer fremhæver i *Beslutninger om børn* modstandsdygtighed som et betydeligt værn mod de belastninger, et barn kan komme ud for under opvæksten. Schaffer understreger, at der ikke er tale om et enten eller, når det drejer sig om modstandsdygtighed, men at der er tale om en graderet skala, hvor barnet kan være i besiddelse af mere eller mindre modstandsdygtighed. Og det fastslås, at et barns oplevelse af en bestemt begivenhed i barndommen vil være afhængigt af et samspil af indre og ydre faktorer som barnets temperament (indre faktor) og familieforholdene (ydre faktor).

Rutter peger i *Den livslange udvikling* på betydningen af bestemte omdrejningspunkter (begivenheder) i tilværelsen. Et omdrejningspunkt kan blive til et vendepunkt i tilværelsen, for omdrejningspunktet åbner op for nye muligheder og dermed for forandring. Rutter gør også opmærksom på, at et menneskes udviklingsproces skal ses i en social sammenhæng, hvis man ønsker at forstå, hvorfor nogle klarer sig bedre end andre.

Rapporten *Den sociale arv og mønsterbrydere* fastslår ud fra en større empirisk undersøgelse, at relationer, der udspringer af bestemte begivenheder, er af afgørende betydning i den proces, der går forud for et mønsterbrud. De betydende relationer er forbundet med oplevelsen af personlig anerkendelse og troen på et godt liv.

I forbindelse med støtte og intervention inden for området, kan der ud fra forskningsbidragene peges på, at følgende forhold vil være særlig relevante at inddrage i arbejdet med risikogruppen af børn og unge:

1. At der tilrettelægges initiativer og begivenheder, der støtter og

2. At der skabes mulighed for betydningsfulde relationer, der har karakter af subjekt til subjekt forhold.

~~Opgave 1: Påvis træk i mønsterbrydere. Anny og Kennys historie, som stemmer overens med forskningens resultater.~~

~~Opgave 2: Sammenhold forskningsresultater med Antonovskys sårbare teori (se side 17f.).~~

~~Forskning og psykologiske teorier~~

~~Forskningen arbejder ud fra klare målsætninger og klare spørgsmål, som søges besvaret med udgangspunkt i praksis (empiri). De spørgsmål, der stilles, kan være stillet ud fra en bestemt teori med det formål at afprøve teorien (deduktion), men undersøgelsen eller undersøgelsen kan også gå forud for teorien, så en eventuel teori først formuleres, efter undersøgelsen er foretaget (induktion). I begge tilfælde overvejes og designes bestemte undersøgelser, som tager udgangspunkt i en eller flere anerkendte metoder, f.eks. spørgeskema og interview. På den måde samles data (forskningsmateriale). Forskningen beskriver, diskuterer, konkluderer og peger ud fra undersøgelsen på væsentlige faktorer, men forskningen giver ikke sammenfattende forklaringer.~~

~~De to netop nævnte forhold (At der tilrettelægges initiativer... og: At der skabes mulighed for betydningsfulde relationer...) er fremkommet på baggrund af de empiriske forskningsresultater, som er gennemgået i dette kapitel. Den praktiske forskning kan imidlertid ikke give en ordentlig forklaring på, hvorfor netop de forhold kan være af afgørende betydning for et mønsterbrud. Her må vi tage teorien til hjælp.~~

~~Teorien beskæftiger sig med forklaringer og forudsigelser. Hvor den psykologiske forsknings resultater kan virke kalejdoskopiske~~